

Irodalomjegyzék

Bennett, C. J. és Howlett, M. (1992): The lessons of learning. Reconciling theories of policy learning and policy change. *Policy Sciences*, 23. sz. 257–294.

Halász Gábor (2012): *Az oktatás az Európai Unióban. Tanulás és együttműködés. Új Mandátum* Könyvkiadó, Budapest.

Magalhães, A. (2001): *Higher education dilemmas and the quest for identity. Politics, knowledge and education in an era of transition*. University of Twente, Enschede.

Schneider, A. és Ingram, H. (1993): Social construction of target populations. Implications for politics and policy. *American Political Science Review*, 87. sz. 334–347.

Jegyzet

¹ A tudás létrehozásának 2-es módja (Mode 2) az alkalmazás kontextusában zajlik transzdiszciplináris megközelítésben, és fontos eleme a szakértői értékelés mellett az elszámoltathatóság. Ezzel szemben a tudás létrehozásának másik módja (Mode 1) az akadémiai kontextusban valósul meg, diszciplinákhoz kötött, homogén és hierarchikus, minőségbiztosításában csak a szakértői értékelés játszik szerepet (Magalhães, 2001).

Horváth László

Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola
ösztöndijas doktorandusz hallgató

Az ember, a kultúra és az oktatás biológiai szemlélete

A kötet Csányi Vilmos Iskolakultúrában megjelent tanulmányait gyűjti össze, a válogatás szempontja a különböző témák neveléstudományi relevanciája volt. Az etológiával és evolúciós biológiával foglalkozó akadémikus találkozása a nevelés-oktatás kérdéskörével izgalmas szellemi kaland, ami alátámasztja a Pannon Egyetem könyvsorozatának célját: a bölcsész-/szellemtudományok sokszínű megközelítési lehetőségeinek bemutatását, a diszciplináris korlátok átléphetőségét. A hasonló tanulmánykötetetek esetén több kérdés is felmerül: Mi tartja össze a különböző témákat és szövegeket? Mi az a logikai gondolatmenet, ami az értelmezésünket elősegítheti?

Több kiindulópont is kínálkozik, ami alapján az olvasást érdemes elkezdeni. Az első interpretációs stratégia alapjául a jól ismert nature–nurture-vita szolgálhat, mely az emberi képességek, készségek eredetéről szól. Alapvetően két-fajta ellentétes vélemény fogalmazódott meg a majdnem 160 éves vitában: az egyik a környezet, a nevelés (‘nurture’) fontosságát hangsúlyozza, mely az elme üres felületére (tabula rasa-elmélet) a tapasztalatokat felírja, ezzel pedig a nevelés-okta-

tás szerepét abszolutizálja. A másik nézet az evolúcióból kiindulva az öröklés fontosságát vallja, a velünk született tulajdonságokra (idea innata-tan) és az ember biológiai jellegére (‘nature’) helyezve a hangsúlyt. A vitát mára meghaladta a tudományos kutatás, és erre Csányi Vilmos írása is jó példát nyújt.

A szerző egyrészt felsorolja az ember fajspecifikus tulajdonságait, melyek eredete a genetikában és az egyedfejlődésben keresendő; másrészt kimutatja a kultúr-

lis fejlődés visszahatását az evolúcióra. A csoportképzés, rendszerszervezés például olyan emberi jellemzők, melyek lehetővé tették a nyelv, a társadalom és a kultúra kifejlődését – ez pedig olyan sajátos jelenségekhez vezetett (sok egyéb mellett) az emberi evolúcióban, mint a modern tömegtársadalmak közösségi összetartó erejének meggyengülése. Tehát ugyanaz a tulajdonság, ami közelebb hozta az emberi egyedeket, túlfejlettségében atomizálja a társadalom tagjait. A fenti kiragadott részlet is azt mutatja tehát, hogy a biológiai és kulturális fejlődés kapcsolata és egymásra hatása sokkal bonyolultabb annál, hogy egyfajta sémában értelmezni lehessen.

Az olvasás orientálásában a nature–nurture-vita mellett a másik fontos szempontot az emberről

szóló humántudományok változó megközelítésmódja jelenti. Csányi egy olyan komplex, új tudásterület kialakítását kezdeményezi, melyet evolúciós humánökológiának nevez el. Az antropológia, etológia, pszichológia és evolúciós tudományok eredményeit összegző leendő diszciplína az emberi faj évmilliókra visszatekintő útját kívánja rekonstruálni, hozzájárulva ezzel a humán viselkedés történeti leírásához. A neveléstudományban is megfigyelhető a biológiai/élettudományok növekvő szerepe, elég csak a tudás szerveződésére irányuló kutatásokra, a kognitív pszichológia eredményeire utalni.

A könyv három nagyobb fejezetre tagolódik, melyek felvázolják az emberi faj egyediségét, a természeti és társadalmi

struktúrák kölcsönhatását, valamint az oktatáspolitikai problémák humánetológiai interpretációját. A záró függelék az iskola evolúcióját tekinti át, így összekapcsolja a biológiai kiindulópontot az emberi kul-

túra egyik legfontosabb produktumával. Az ember egyediségét jelentő tényezők felsorolásával kezdődik tehát a könyv: a szoros csoportlét, a nyelvben, tárgyhasználatban és absztrakt gondolkodásban megtestesülő konstruktív képesség, illetve a tevékenységek szinkronizációja olyan pozitív visszacsatolást eredményez, ami felgyorsítja a fejlődést. Döntő változásokat idézett ez elő az emberiség történetében: közös hiedelmek, akciók, elméleti konstrukciók jöttek létre, mely – párosítva a csoporthoz fűződő érzelmi kötődéssel (hűség) – alapvető antropoló-

giai sajátosságot jelent viselkedésbiológiai szempontból. Ez segítette elő a csoportok kialakulását és erősödését, egészen a túl-növekedett modern társadalmakig, ahol már meggyengültek a közösségi koherenciát biztosító közös hitek és rendszerek. A társadalom – és vele együtt az oktatás – ezért jutott válságba a 20. században.

Itt érkezünk el a pedagógusok számára leginkább érdekes részhez. Csányi felsorolja a nevelés-oktatás válságának legfontosabb biológiai-társadalmi okait. A 19. századtól kezdve a család szocializációt elősegítő szerepe egyre jobban elhalványult a modern ipari társadalmakban, a szülők az iskolára hárították a korábban hozzájuk tartozó feladatokat. Csak hogy erre nem volt felkészülve az iskola, ezzel

Csányi felsorolja a nevelés-oktatás válságának legfontosabb biológiai-társadalmi okait.

A 19. századtól kezdve a család szocializációt elősegítő szerepe egyre jobban elhalványult a modern ipari társadalmakban, a szülők az iskolára hárították a korábban hozzájuk tartozó feladatokat. Csak hogy erre nem volt felkészülve az iskola, ezzel párhuzamosan pedig a tudásátadással megbízott tanítók, tanárok kulturális dominanciája és presztízse is fokozatosan eltűnt – márpedig az ember (az emberszabásúakhoz hasonlóan) csak domináns személyektől tud motiváltan tanulni.

párhuzamosan pedig a tudásátadással megbízott tanítók, tanárok kulturális dominanciája és presztízse is fokozatosan eltűnt – márpedig az ember (az emberszabásúakhoz hasonlóan) csak domináns személyektől tud motiváltan tanulni. Valószínűleg összefügg ezzel az ismeretek forrásának megváltozása: a tömegmédia (tévé, internet) megjelenésével megrendült a kultúra írástudók által őrzött monopóliuma, a pedagógusoknak a mindenholnán megszerzhető / alternatív tudásformák megjelenésével kell konfrontálódniuk.

Mi a megoldás? A szerző szerint az oktatást és a társadalmat humánetológiai szempontból kellene megközelítenünk, az iskoláknak pedig át kellene formálniuk kitűzött céljaikat, szabályaikat. Az oktatás alapozó szakaszában az iskolának a stabil, bizalomteli közösséget kellene biztosítania, ahol nem a számonkérések, hanem a közös akciók dominálnak, kialakítva így a társadalomba való későbbi beilleszkedéshez szükséges szabálykövetést, alkalmazkodást a mintaadó személyekhez. Ezt követné – egyéni igények alapján – a rend-

szerezett tudás átadása, a lehető legoptimálisabb oktatástechnológiai megoldásokkal. A közösségi nevelés és a „kényszertanítás” így kettéválna az intézményen belül, ami valójában az iskola funkcióbővítését eredményezné. A felvázolt megoldás – ismerve az oktatáspolitikák és intézmények tehetlenségi erejét, lassú változásait – természetesen utópia, de nem árt már most szembesülnünk a válságtünetek lehetséges kezelési módjaival.

Csányi Vilmos (2011): *Társadalom és ember*. Gondolat Kiadó – Universitas Pannonica, Budapest. 75 o.

Somogyvári Lajos

középiskolai tanár, Somogyi TISZK Rudnay Gyula Középiskola, Tab

ügyvivő szakértő, Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Tanárképző Központ

Az újmédiáról felsőfokon

Szűts Zoltán irodalomtörténész, médiakutató legújabb könyvében, A világháló metaforái című kötetben egy eddig kevésbé kutatott szegmensét vizsgálja a digitális világ mindennapjainkra gyakorolt hatásainak. Témája újszerű megvilágításba helyezi a világháló és írott kultúránk közötti kapcsolatot, feltárva annak sokszínűségét és lehetőségeit. Sokszínűségét a kialakulása tekintetében, lehetőségeit az előttünk álló fejlődési potenciál tekintetében mutatja be.

A hét részből álló kötetben a szerző a világháló kialakulásának minden jelentős aspektusát ismerteti az olvasó számára, nem feledkezve meg a napjainkban zajló jelentős átalakulások, változások és azok mindennapjainkra gyakorolt hatásainak ismertetéséről sem.

Az első fejezetben megismerhetjük a kezdetek kezdetét: azokat az elméleteket,

amelyek később a világháló definíciójának alapjául szolgáltak. Megismerhetjük azokat a tételeket, főbb gondolatmeneteket, amelyek mentén gondolkodtak a hozzáértők a világháló jelentőségéről, funkciójáról és feladatairól. A szerző, a mai olvasó szemüvegén keresztül tekintve a jelenségre, érdekesen és olvasmányosan mutatja be ezeket az első ránézésre